



Andrzej Rejzner

Budowanie czy niszczenie?  
Polityka społeczna wobec młodzieży niedostosowanej społecznie.

### **Rozumienie polityki społecznej.**

Elementem polityki społecznej ukierunkowanej na pomoc dziecku i rodzinie jest polityka, która obejmuje dzieci i młodzież o różnym stopniu zaburzeń socjalizacyjnych.

W każdym, nawet najbardziej rozwiniętym społeczeństwie występuje problem młodzieży niedostosowanej społecznie i przestępczej. Wiąże się on najczęściej z wadliwym funkcjonowaniem rodziny, brakiem skutecznej pomocy rodzinie w przypadku zagrożenia patologiami, a także z brakiem lub spóźnioną interwencją w sytuacjach koniecznych.

Z tego wynika, iż na całościową politykę społeczną składa się suma realizowanych lub postulowanych zamierzeń i działań rozwiązujących problemy społeczne.

Są to wszelkie działania (zamiary), które mają stwarzać warunki do osiągnięcia celów grupowych, a także realizowania (społecznie poprawnych) celów indywidualnych.

Politykę społeczną można rozpatrywać w dwóch aspektach: jako działalność praktyczną i jako dyscyplinę naukową (J. Auleytner, 2002, 2004; A.Kurzynowski, 2002; S.Golinowska, 2002).

W każdej chwili i na każdym etapie życia mamy do czynienia z polityką społeczną.

Polityka społeczna występuje w wielu aspektach i zawsze nasz stosunek do niej jest aktywny. Możemy być jej współtwórcami, na przykład próbując rozwiązywać lokalne problemy społeczne o różnej doniosłości, możemy być także klientami opieki społecznej.

Z polityką społeczną jest jak z pogodą – towarzyszy nam zawsze, chociaż nie zawsze zwracamy na nią uwagę. Może być przyjazna i równoprawna dla wszystkich, ale może być też krzywdząca i bezduszna. Niekiedy może przyczyniać się do klęski jednostki, rodziny lub dużych grup społecznych.

Mówiąc o współczesnej polityce społecznej odnieść się trzeba do jej doświadczeń w poprzednich okresach. W tym zakresie warto przeanalizować okres Polski międzywojennej, w którym z dużym mozołem rodziło się nowoczesne państwo polskie i społeczeństwo patriotyczne (Z.Daszyńska-Golińska, 1933; M.Dąbrowski, 1928). Do tego okresu nawiązujemy bardzo niechętnie, niestety, ciągłość historyczna została przerwana.

Okres do roku 1999 to polityka społeczna uzależniona od uwarunkowań politycznych, ograniczana kryzysami gospodarczymi, bez społecznego wsparcia i akceptacji, dążąca do socjalistycznych ideałów (M.Ołędzki, 1979). Państwo w swojej nakazowo-rozdzielczej filozofii brało w dużym stopniu odpowiedzialność za rodzinę i procesy socjalizacyjne.

Słabością polityki społecznej w tym okresie (oprócz wielu innych) był brak postępu w walce ze zjawiskami patologicznymi (J.K.Falewicz, J.Jasiński, A.Raźniewski, 1975), które odziedziczyliśmy po poprzednim ustroju, a także pojawianie się nowych.





Przebudowa społeczna, która nastąpiła w latach 90-tych, oprócz niewątpliwych sukcesów, przyniosła wiele negatywnych zjawisk społecznych, a mianowicie pauperyzację, bezrobocie, uzależnienia, wzrost przestępczości, korupcję, nadmierne rozwarstwienie, a także korozję podstawowych wartości aksjologicznych (J.Kwaśniewski, 1997).

Zasadniczym czynnikiem, który zawsze negatywnie wpływa na rozwiązywanie kwestii społecznych jest wysokie bezrobocie. Nie rozwiązywanie tego problemu powoduje wzrost negatywnych zjawisk społecznych (M.Szylko-Skoczny, 1992). Nasila się kryzys rodziny, ilość rodzin potrzebujących pomocy wzrasta. Obciążenie wydatkami socjalnymi przerasta możliwości budżetowe państwa, programy socjalne i społeczne stają się niewystarczające, a instytucje pomocowe niewydolne.

W Polsce przełomem w polityce społecznej ukierunkowanej na pomoc rodzinie był rok 1999, kiedy to samorzady (powiaty i województwa) przejęły do rozwiązywania zadania i problemy społeczne.<sup>1</sup>

Nowe podejście i reforma systemu polegały na odejściu od centralnego sterowania polityką społeczną w zakresie pomocy rodzinom i przekazanie odpowiedzialności za rodziny społecznościom lokalnym.

Polityka społeczna musi widzieć wszystkie te problemy, systemowo im zapobiegać, przewidywać zagrożenia i ryzyko społeczne (J.Auleytner, 2004), ponieważ niekorzystne zjawiska kumulują się głównie w rodzinach o niskim poziomie socjalnym i kulturowym i dotyczą głównie dzieci.<sup>2</sup>

Jak dotychczas nie udało się wypracować spójnej i racjonalnej polityki społecznej wobec młodzieży. Badania empiryczne na jej temat są wycinkowe i niesystematyczne, brakuje naukowego monitoringu szans i zagrożeń młodego pokolenia.

Kryzys rodziny obserwujemy również w krajach bogatszych o ugruntowanej już demokracji. U nas zmiany i korekty mające na celu poprawę sytuacji muszą dokonywać się szybciej i gwałtowniej, a w takiej sytuacji nietrudno o błędy i przeoczenia

Ze względu na niepokojące sygnały i doniesienia o wzrastającym zagrożeniu patologią (głównie przestępczością i uzależnieniami) środowiska młodzieżowego (B.Urban, 1999), polityka społeczna powinna w pierwszej kolejności podjąć próby ich rozwiązania.

Na pytanie czy tak się dzieje i jakie podjęto działania w tym zakresie chciałbym odpowiedzieć omawiając zmianę systemu opiekuńczo-wychowawczego i resocjalizacyjnego (M.Gdowska-Wilińska, 1983), ze zwróceniem szczególnej uwagi na młodzież niedostosowaną społecznie i przestępczą przebywającą w młodzieżowych ośrodkach

Wychowawczych (A.Rejzner, 1995).

### **Funkcjonowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych.**

System placówek opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych utworzony został po drugiej wojnie światowej głównie jako reakcja na zjawisko sieroctwa naturalnego. Zasadniczym elementem tego systemu były domy dziecka które później stopniowo

<sup>1</sup> Zmiana polityki społecznej polegała na jej decentralizacji. W roku 1999 politykę rodzinną przekazano do realizacji powiatom i województwom, a od 2001 roku gminom (Ustawa z dnia 5 czerwca o samorządzie wojewódzkim, Ustawa z dnia 3 czerwca o samorządzie powiatowym, Ustawa z dnia 8 marca o samorządzie terytorialnym).

<sup>2</sup> Por. Pełnomocnik Rządu do Spraw Rodziny, *Raport o sytuacji polskich rodzin*, Warszawa 1998.





przyjmowały dzieci z problemem sieroctwa społecznego. Oprócz domów dziecka (domów małego dziecka) funkcjonowały specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, pogotowia opiekuńczo-wychowawcze, świetlice środowiskowe, ogniska wychowawcze. W latach pięćdziesiątych powołano młodzieżowe ośrodki wychowawcze, (zakłady wychowawcze) dla młodzieży niedostosowanej społecznie (J.Stańdo-Kawecka,2000).

Placówki opiekuńczo-wychowawcze wspierane były siecią poradni zawodowych i wychowawczych, placówkami służby zdrowia, milicyjnymi izbami dziecka. Równolegle funkcjonował podsystem resortu sprawiedliwości z aparatem sądowym dla nieletnich, oraz zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich skupiający nieletnich przestępców (placówki diagnostyczne dla nieletnich przestępców to rodzinne ośrodki diagnostyczno-kierujące), (J.Szałański,1978).

Kuratorzy, w nadzorach indywidualnych i kuratorskich ośrodkach pracy z młodzieżą prowadzili środowiskową pracę resocjalizacyjną i prewencyjną.

Do lat osiemdziesiątych funkcjonowały instytucje organizujące dzieciom i młodzieży wolny czas, od funkcji wychowawczych nie stroniła szkoła. Ale to właśnie w latach osiemdziesiątych na tle ogólnospołecznego kryzysu ujawniła się niewydolność systemu opiekuńczo-wychowawczego, przejawiającego się wzrostem zachowań przestępczych, problemami narkotykowymi i innymi. Jednym ze sposobów poprawy sytuacji było przyjęcie w dniu 26 października 1982 roku Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.<sup>3</sup> (do tego dnia obowiązywał kodeks karny z 1932 roku).

Ustawa ta w sposób kompleksowy uregulowała postępowanie z nieletnimi, określiła rozbudowane rozumienie nieletniego i sprecyzowała działanie dla jego dobra. Określone w niej zostały także możliwe do zastosowania wobec nieletniego środki wychowawcze i poprawcze. Katalog środków wychowawczych zawiera między innymi umieszczenie nieletniego w placówce resocjalizacyjnej albo odpowiedniej placówce opiekuńczo-wychowawczej. Środki te mogą być stosowane wobec nieletnich którzy popełnili czyn karalny lub wykazują przejawy demoralizacji.

Do zadań młodzieżowych ośrodków wychowawczych należy niwelowanie objawów niedostosowania społecznego, resocjalizacja nieletnich przestępców poprzez ich przygotowanie do poprawnego funkcjonowania w społeczeństwie<sup>4</sup>.

Do reformy systemu opiekuńczo-wychowawczego tj. do r.2000 funkcjonowały następujące typy MOW:

- ośrodki diagnostyczno-kierujące (początkowo dwa, a później cztery (zwiększenie liczby ośrodków związane było z tendencją do kierowania wychowanków jak najbliżej miejsca zamieszkania); do ich zadań należało wykonywanie pogłębionych badań diagnostycznych, opartych również na obserwacji;
- ośrodki resocjalizacyjno-wychowawcze (większość z ponad pięćdziesięciu ośrodków) dla dzieci i młodzieży w wieku 12 –18 lat, w normie intelektualnej;
- ośrodki resocjalizacyjno-rewalidacyjne dla młodzieży o sprzężonych trudnościach ( niedostosowanie społeczne z lekkim upośledzeniem umysłowym).

Wszystkie ośrodki, zorganizowane oddzielnie dla chłopców i dziewcząt, dopracowały się w miarę efektywnych systemów resocjalizacji (A.Rejzner, 1994). Stanowiły jedną instytucję złożoną z internatu i szkoły. Rezultaty pracy pedagogicznej w wielu okresach funkcjonowania

<sup>3</sup> Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. Dz.U. 1982 Nr 35 poz. 228.

<sup>4</sup> Do czasu przekazania młodzieżowych ośrodków wychowawczych z resortu oświaty do resortu pracy i polityki społecznej funkcjonowały one w oparciu o Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21.02. 1994 r. w sprawie rodzajów i zasad działania publicznych placówek opiekuńczo-wychowawczych.





tych ośrodków determinowane były zmniejszającymi się subwencjami na ich funkcjonowanie. Można powiedzieć, iż okres ostatnich dziesięciu lat to walka ośrodków o przetrwanie i stosowanie polityki coraz mocniejszego zaciskania pasa.

### **Reforma systemu.**

Silnym impulsem do zmiany systemu opiekuńczo-wychowawczego były przyjęte 1 stycznia 1999 roku postępowe reformy społeczne. Zasadniczym celem reform było nadanie polityce społecznej samorządowego i lokalnego charakteru poprzez stopniową eliminację zbiurokratyzowanej i scentralizowanej polityki społecznej. Najważniejszym elementem nowego systemu były samorządowe powiaty i województwa mające kształtować tę politykę. Dwa lata później (tj. od roku 2001) podobne zadania podjęły gminy.

Zakres kompetencji i odpowiedzialności powiatu jest bardzo szeroki. Polega on na rozwiązywaniu problemów społecznych (pomoc niepełnosprawnym, uzależnionym, chorym psychicznie, starym, bezrobotnym, bezdomnym, ubogim, oraz rodzinom problemowym).

Powiaty zostały także zobligowane do zapewnienia specjalistycznej opieki potrzebującym w odpowiednio zorganizowanych ośrodkach, a także do (poprzez środowiskowe badania diagnostyczne) sporządzania listy potrzeb i problemów do rozwiązania w programach polityki społecznej.

Po raz pierwszy poważnie i kompleksowo spróbowano rozwiązać problemy młodzieży z rodzin niewydolnych przekazując odpowiedzialność za prawidłową socjalizację środowisku lokalnemu.

To właśnie powiatowym centrom pomocy rodzinie powierzono pomoc i nadzór nad rodzinami niewydolnymi, dziećmi i młodzieżą z problemem sieroctwa społecznego, niedostosowanymi społecznie, nieletnimi popełniającymi przestępstwa.

Wydane rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 września 2000 roku W sprawie funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych wprowadzało jasny i klarowny system.<sup>5</sup> Wszystkie istniejące dotychczas placówki zmieniły swoje nazwy i na nowo określono ich funkcje.

Założono również, iż placówki te mogą specjalizować się w opiece nad dziećmi specjalnych potrzeb organizując odpowiednie formy opieki. Ponadto każda z placówek ma obowiązek współpracować z rodziną dziecka i powiatowym centrum pomocy rodzinie, oraz przygotowywać wychowanków do usamodzielnienia. Paragraf 4 powyższego rozporządzenia ustala następujące typy placówek:

- Placówki wsparcia dziennego działają w najbliższym środowisku lokalnym dziecka, wspierają jego rodzinę w sprawowaniu podstawowych funkcji, zapewniają pomoc rodzinie i dzieciom sprawiającym problemy wychowawcze, zagrożonym demoralizacją, przestępczością lub uzależnieniem.

- Placówka interwencyjna zapewnia dziecku pozbawionemu częściowo lub całkowicie opieki rodziców, znajdującemu się w sytuacji kryzysowej, doraźną całodobową opiekę, kształcenie dostosowane do wieku i możliwości rozwojowych, opiekę i wychowanie do czasu powrotu do rodziny, lub rodziny zastępczej, placówce rodzinnej albo placówce socjalizacyjnej. Przygotowuje diagnozę stanu psychicznego i sytuacji życiowej dziecka oraz ustala wskazania do dalszej pracy z dzieckiem.

<sup>5</sup> Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1.09. 2000 r. w sprawie funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych, podstawa Ustawa o pomocy społecznej z dnia 29.11. 1990 r.





- Placówka rodzinna zapewnia dzieciom częściowo lub całkowicie pozbawionym opieki rodziców całodobową opiekę i wychowanie w warunkach zbliżonych do domu rodzinnego oraz opiekę do czasu powrotu dziecka do rodziny, umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej lub jego usamodzielnienia.

- Placówka socjalizacyjna zapewnia całodobową opiekę i wychowanie dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, dla których nie znaleziono rodzinnej opieki zastępczej.

- Placówka resocjalizacyjna zapewnia dzieciom niedostosowanym społecznie opiekę i wychowanie, resocjalizację i rewalidację, możliwość leczenia uzależnień, zdobycie kwalifikacji zawodowych.

Warto odnotować, iż w paragrafie 18 p.2 cytowanego wyżej rozporządzenia zapisano możliwość prowadzenia placówek resocjalizacyjnych w formie dziennej, całodobowej turnusowej lub okresowej.

Omawiane rozporządzenie określa także standardy usług opiekuńczo-wychowawczych, wymogi kwalifikacyjne personelu oraz zasady zatrudniania pracowników w przeliczeniu na pełne etaty.

Do wyżej wymienionych placówek kieruje dzieci i młodzież powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania. W uzasadnionych przypadkach pobyt dziecka bez skierowania może nastąpić na wniosek jego rodziców lub opiekunów. Możliwości takiej nie przewidziano odnośnie placówek resocjalizacyjnych jakimi są młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Podstawowym dokumentem, w tym przypadku jest orzeczenie sądu oraz wnioski rodziców lub opiekunów prawnych dziecka.

Powiat, w obrębie którego zamieszkuje dziecko (nieletni) realizuje postanowienie sądu umieszczając dziecko w odpowiedniej placówce. W przypadku placówek resocjalizacyjnych (MOW) jest to bardzo trudne, ponieważ powiatów jest nieporównywalnie więcej niż funkcjonujących ośrodków. Jeżeli na terenie danego powiatu nie ma takiej placówki lub brakuje w niej miejsca, PCPR zwraca się do innego powiatu w ramach województwa.

Z perspektywy kilku lat wyraźnie widać, iż najsłabszym elementem reformy systemu był brak koncepcji sprawnego kierowania dzieci i młodzieży do placówek opiekuńczo-wychowawczych, a zwłaszcza resocjalizacyjnych.

Cztery Młodzieżowe Ośrodki Diagnostyczno-Kierujące straciły swoje uprawnienia na rzecz Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie.

### **Negatywne skutki podjętej reformy w MOW**

Podjęta próba reformy systemu, realizowana m.in. poprzez przeniesienie młodzieżowych ośrodków wychowawczych z resortu oświaty do pomocy społecznej przyniosła szereg niekorzystnych zmian, które w istotny sposób utrudniły funkcjonowanie tych ośrodków.

Zasadniczym mankamentem wdrażania reformy było przeznaczenie niedostatecznych środków finansowych na ich sfinalizowanie. Reformatorzy nie przewidzieli np. kosztów związanych z zapewnieniem miejsc pracy zwalnianym, a także kosztów zdobywania przez nich nowych kwalifikacji. Niestety nie pomyślano np. o dofinansowaniu reform z funduszy Unii Europejskiej.

W ostatnim dziesięcioleciu można zaobserwować istotny wzrost nowych uregulowań prawnych w kwestii funkcjonowania placówek wychowawczych dla młodzieży. Swoje odrębne przepisy wydały ministerstwa: Sprawiedliwości, Edukacji Narodowej, Pracy i Polityki





Społecznej. Rozproszenie kompetencji i bardzo szybkie zmiany legislacyjne spowodowały niemały chaos informacyjny i organizacyjny.

Podjęta próba reform nie tylko nie została wsparta dodatkowymi funduszami ale drastycznie zmniejszono dotacje ośrodkom. Wymusiło to restrukturyzację ośrodków i zmniejszenie ilości zatrudnianych pracowników administracji i pracowników pedagogicznych.

Trudno o dokładne dane na ten temat, ale z dostępnych badań i doniesień wynika, iż ograniczenia finansowe dotknęły również inne rodzaje placówek opiekuńczo-wychowawczych takich jak np. domy dziecka, pogotowia opiekuńcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, świetlice i inne.

W badanym przeze mnie młodzieżowym ośrodku wychowawczym z 61 pracowników etatowych pracę utraciło 17 osób, w tym 11 pracowników pedagogicznych. Czynnikiem, który oddziaływał negatywnie na motywację pracowników i ich stosunek do pracy był brak informacji. Wytwarzało to niepewność nawet co do istnienia poszczególnych placówek.

Przejęcie przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie bezpośredniego nadzoru administracyjno-finansowego i pozostawienie szkoły ośrodkowej pod nadzorem wydziałów edukacji spowodowało rozbitcie jedności ośrodków. Rozdzielono funkcjonowanie internatu i szkoły poprzez powołanie niezależnego dyrektora szkoły co praktycznie rozbijało jedność oddziaływań wychowawczych ponieważ zabrakło wspólnych ustaleń nauczycieli i wychowawców.

W wielu ośrodkach ograniczano ilość grup wychowawczych, a zwiększano ilość wychowanków w grupie. Brakowało dobrej atmosfery do pracy wychowawczej, utrudnione zostały indywidualne oddziaływania resocjalizacyjne. Ze względu na ograniczenia finansowe zlikwidowano lub zawieszono działalność wielu kół zainteresowań.

Kierowanie niedostosowanych społecznie z najbliższej okolicy np. nieletnich przestępców mających zatargi jeszcze przed ich skierowaniem do ośrodków powodowało intensywne trudności, konflikty i napięcia.

Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze utraciły funkcje diagnostyczno-kierujące, co w rezultacie doprowadzało do mechanicznego kierowania i powstawania homogenicznych grup wychowawczych.

Pojawiły się także blokady związane z przenoszeniem wychowanków szczególnie odpornych na zabiegi resocjalizacyjne do innych ośrodków. W związku z brakiem ośrodków diagnostycznych zaniechano w procesie kierowania rozpatrywania poziomu demoralizacji. W rezultacie nie rozgraniczano nieletnich poważnie zdemoralizowanej od wychowanków np. z fobią szkolną. Nie rozwiązano także problemu nieletnich nieobecnych w ośrodku na skutek ucieczki lub nie powrotu z przepustki. W pewnym okresie pojawiało się wiele wolnych miejsc w ośrodkach, które powstawały w wyniku skreślenia wychowanków nieobecnych z różnych nieusprawiedliwionych powodów. Ze względu na to, że stale brakowało wolnych miejsc nikt nie robił z tego problemu. Można zadać pytanie: kto monitoruje sytuację młodzieży niedostosowanej społecznie i przestępczej, kto jest odpowiedzialny za narastanie i rozwiązanie tego problemu.

Można powiedzieć, że brakuje tutaj rozwiązań systemowych i poprawnego rozumienia funkcji polityki społecznej.

Brakuje także uregulowań dotyczących nieletnich uzależnionych.. Z badań wynika, że MOW zwłaszcza te usytuowane w miastach borykają się z narastającym problemem narkotykowym.

Wypracowane przez lata sposoby postępowania z nieletnimi okazały się zawodne. Systemy postępowania resocjalizacyjnego uległy dezaktualizacji. Co prawda w analizowanym okresie nie doszło do zbiorowych negatywnych wystąpień wychowanków ale to głównie z powodu





otwartości ośrodków. Symptomatycznym wskaźnikiem była liczba nowych miejsc w ośrodkach uzyskiwanych w wyniku skreślenia wychowanków którzy samowolnie zrezygnowali z pobytu w ośrodkach. Lekceważenie decyzji sądowych przez nieletnich i ich opiekunów, a także brak stanowczości w ich egzekwowaniu ze strony organów ścigania pogłębia tylko procesy demoralizacji i świadczy o słabości państwa.

Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze w tym okresie nie otrzymały należytego wsparcia ze strony organów prowadzących, a o rozwiązania systemowe było trudno, ponieważ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej nie posiadało dostatecznego doświadczenia w prowadzeniu tych placówek.

Wyrazem bezradności, braku koncepcji w postępowaniu z młodzieżą niedostosowaną społecznie oraz łamaniu przyjętego systemu było przywrócenie młodzieżowych ośrodków wychowawczych Ministerstwu Edukacji Narodowej. Do 31 grudnia 2003 młodzieżowe ośrodki wychowawcze były w resorcie pracy i polityki społecznej. Zmiana z dnia 27.06. 2003 roku Ustawy o systemie oświaty z dnia 07.09.1991 roku przywróciła młodzieżowe ośrodki wychowawcze do systemu oświaty z dniem 1.01. 2004 roku Decyzja ta nie była chyba jednak do końca przemyślana bowiem na przepisy wykonawcze ośrodki czekały ponad rok. W wyniku bezwładu legislacyjnego i powszechnej obojętności sprawą funkcjonowania MOW zajął się Rzecznik Praw Obywatelskich. W tym czasie na umieszczenie w MOW oczekiwało około 1500 nieletnich ( na ok.3000 miejsc)<sup>6</sup>

Nieletni, dla których nie znaleziono wolnych miejsc przebywają w swoim zazwyczaj patologicznym środowisku, a przecież głównym zamysłem sądu jest to, by ich od tego środowiska odsunąć. W bardzo wielu przypadkach okres oczekiwania na wolne miejsce w MOW to dwa, trzy lata.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 roku w *sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach* weszło w życie z dniem 21 marca 2005 roku i przywróciło młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii i specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze resortowi edukacji.

Jak widać zamieszanie wokół ośrodków resocjalizacyjnych, ośrodków resocjalizacyjno-rewalidacyjnych, skupiających wyselekcjonowaną, problemową młodzież trwało bardzo długo. Cztery lata to tylko czas podejmowania decyzji o zmianie resortu.

W rezultacie ośrodki te wyszły z tych perturbacji poobijane, a nowe unormowania prawne nie wniosły żadnych korzystnych rozwiązań. Powrócono do starych, a w kilku przypadkach niekorzystnych zapisów nie wprowadzono uregulowań które gwarantowałyby poszanowanie prawa, nie powrócono do poprzedniego systemu kierowania .

W dalszym ciągu problem młodzieży uzależnionej i ich pobytu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii nie znalazł kompleksowych rozwiązań. Nie utworzono nawet pośrednich placówek, w których można by prowadzić badania diagnostyczne, zapewnić natychmiastowe wykonanie orzeczenia sądu przed skierowaniem nieletniego do wybranego MOW.

<sup>6</sup> Aktualnie MOW dysponują już ponad 3200 miejscami , co jest chwałą do dumy resortu, a zaprzecza przyjętym założeniom reformy systemu.





### **Zalecenia i wnioski.**

Nie osiągniemy postępów w dziedzinie rozwiązywania problemów społecznych bez powszechnego uświadomienia roli i funkcji polityki społecznej. Polityka ta, jak zaznaczono na wstępie ma wyznaczać cele, kierunki, priorytety w państwie. Polityka socjalna natomiast, tak jak i polityka edukacyjna, zdrowotna, karna, ekonomiczna, kulturalna jest tylko elementem pewnej całości, właśnie polityki społecznej.

Dlatego siłą wiodącą odpowiedzialną za obecny i przyszły stan naszego społeczeństwa, odpowiedzialną za stworzenie warunków do godnego życia powinna być jasno określona, umocowana w spójnych aktach prawnych polityka społeczna.

W sytuacji kryzysu społecznego, występowania wielu zjawisk patologicznych polityka społeczna nadaje priorytety i rozstrzyga z jakimi negatywnymi zjawiskami powinniśmy walczyć w pierwszej kolejności.

Są to dylematy które powinni analizować i rozstrzygać zarówno decydenci, jak również politycy lokalni w powiatach i gminach.

Niewątpliwie trzeba stwierdzić, że sprawy młodego pokolenia nie mogą czekać, również wiele rodzin oczekuje na skuteczną pomoc. Dlatego też, jak najszybciej, w wyniku społecznego dyskursu, trzeba zdecydować o miejscu i randze spraw dzieci i młodzieży i ich rodzin. Należy odpowiedzieć na pytanie czy sprawami dziecka i rodziny ma się zajmować wiele resortów (wydających nie raz sprzecznych ze sobą aktów prawnych, dublujących działań i form pomocy), czy wszystkie te sprawy powierzyć jednemu resortowi który będzie miał uprawnienia koordynujące i projektujące. Odpowiedzi wymaga również szereg innych pytań mających na celu postawienie pełnej diagnozy społecznej. A odpowiedzi mają doprowadzić nas do nowego spojrzenia na polskie społeczeństwo, na skutki przemian społecznych dla polskich rodzin, na szanse i zagrożenia rozwoju młodego pokolenia, itp. Te wszystkie odpowiedzi powinny się znaleźć w programach polityki społecznej, a przyjęte tam cele (kilka najważniejszych strategicznych celów społecznych które powinny być osiągnięte w wyznaczonym czasie) realizowane w polityce finansowej, edukacyjnej, kulturalnej, resocjalizacyjnej i karnej i innych. Ograniczając omawianie działania polityki społecznej do problemów młodzieży niedostosowanej społecznie i funkcjonowania MOW trzeba zgłosić następujące postulaty:

- najważniejszym celem polityki społecznej jest uporanie się w środowisku młodzieżowym z takimi zjawiskami jak:  
niedostosowanie społeczne, przestępczość, uzależnienia, agresję i przemoc poprzez przywrócenie szkole jej opiekuńczych funkcji, a ograniczeniem jej nadmiernej funkcji selekcyjnej i naznaczającej. Polityka edukacyjna powinna być odpowiedzialna za kreowanie nowego ładu moralnego
- resocjalizację nieletnich trzeba oprzeć na naukowych przesłankach, teorie są już dostępne (bardzo duża grupa studentów specjalizuje się w pedagogice resocjalizacyjnej), brakuje wskazań praktycznych, analizy rezultatów wychowania zakładowego, a także społecznych skutków pobytu (dla nieletniego i jego rodziny). Dlatego sprawą nadzwyczaj pilną jest powołanie placówki naukowo-dydaktycznej np. Instytutu Młodzieży Trudnej o działalności badawczej, eksperckiej, dydaktycznej. Naukowe ekspertyzy powinny stanowić przesłankę do projektowanych działań polityki społeczne i wyznaczać kierunki racjonalnej pomocy nieletnim.
- kierowanie do placówki całodobowej należy stosować z całą ostrożnością, z dużym umiarem pozbawiać rodziców czy opiekunów odpowiedzialności za wychowanie swoich dzieci;





# SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNA UCZELNIA

## Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie



- resocjalizacja zakładowa jest również za droga ( przeciętnie pobyt miesięczny wychowanka w MOW kosztuje 3-4 tysiące, dotacja na dziecko w świetlicy to przeciętnie 120 złotych), a efekty pobytu trudne do określenia, wiele ośrodków nie prowadzi szkolenia zawodowego i po dwuletnim, trzyletnim pobycie wychowankowie wracają do swoich domów bez żadnego zawodu.
  - należy wdrażać krótkie, turnusowe formy pobytu, o intensywnych działaniach ( nie tylko na wychowanka. ale i także na jego rodzinę) pedagogicznych, psychologicznych, medycznych.
  - zmienić system kierowania, wybranym placówkom (MOW) przypisać funkcje diagnostyczno-kierujące:
  - zintegrować system mając na względzie przestrzeganie prawa.
  - dążyć do tworzenia lokalnych systemów rozwiązywania zjawisk patologicznych w oparciu o organizacje pozarządowe i pracę społeczną;
- Czy przedstawione wyżej postulaty można zrealizować, jaka jest prognoza trudnych problemów młodego pokolenia? Można i trzeba mieć nadzieję, że potrafimy poradzić sobie z otaczającymi nas problemami, że potrafimy z nadzieją patrzeć w przyszłość.





## Bibliografia

1. **Auleytner J.**, (2004), Polska polityka społeczna, s.99-106, Warszawa.
2. **Auleytner J.**, (2004), Polska polityka społeczna, ciągłość i zmiany, s.249, Warszawa.
3. **Daszyńska-Golińska Z.**, (1933), Polityka społeczna, Warszawa.
4. **Dąbrowski M., (red.)**, (1928), Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, Kraków-Warszawa.
5. **Falewicz J.K., Jasiński J., Raźniewski A.**, (1975), Elementy problemu patologii społecznej w Polsce, Warszawa.
6. **Gdowska-Wilińska M.**, (1983), System zapobiegania wykołajeniu społecznemu dzieci i młodzieży w środowisku wielkomiejskim, Warszawa.
7. **Golinowska S.**, (2002), O przedmiocie polityki społecznej. Dlaczego, dla kogo i kto?, w: O roztropną politykę społeczną, s.94-103, (red.) Auleytner J., Katowice.
8. **Kurzynowski A.,(red.)**, (2002), Polityka społeczna, s.10-19, Warszawa.
9. **Kwaśniewski J., (red.)**, (1997), Kontrola społeczna procesów marginalizacji, Warszawa.
10. **Ołędzki M.**, (1979), Szkice z teorii polityki społecznej, socjalizm, Warszawa.
11. **Rejzner A.**, (1995), Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze (MOW), w: Podstawowe pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej (pod red.Lalak D. i Pilcha T.), s.140-141, Warszawa.
12. **Rejzner A.**, (1994), Komitet Helsiński w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych, Opieka, Wychowanie, Terapia, nr.2, Warszawa.
13. **Stańko-Kawecka J.**, (2000), Prawne podstawy resocjalizacji, s.229-230, Zakamycze.
14. **Szalański J.**, (1978), Resocjalizacja w zakładach poprawczych, Warszawa.
15. **Szyłko-Skoczny M., (red.)**,(1992), Społeczne skutki bezrobocia w wymiarze lokalnym, Warszawa.
16. **Urban B.**, (1999), Zachowania dewiacyjne młodzieży, Kraków.

